

Kostbaarheid

Weg met de oppervlakkigen van geest die 'kostbaar' opvatten als een ander woord voor 'duur'. Wat duur is, is daarom nog lang niet altijd kostbaar, en wat kostbaar is, niet per se duur. Op de overvolle snelweg tussen het goedkoopste en het duurste rijdt de kostbaarheid maar zelden, en nooit voor haar plezier. Bij voorkeur vliegt ze erboven, met de superieure, kalme vleugelslag van grote vogels.

Het goedkope en het dure zijn tegenstrevers, maar allebei vol heilig geloof in de kracht van hun gemeenschappelijke wetten: die van vraag en aanbod, schaarste en overvloed. Alles in de wereld moet zo goedkoop mogelijk zijn en zo duur mogelijk lijken. Duur is de norm en goedkoop het streven. Het zijn twee kanten van dezelfde munt, het symbool van alles wat werelds, eenduidig en inwisselbaar is.

Hoe anders ligt dat bij de kostbaarheid, die voor dergelijke kwaliteiten slechts haar neus ophaalt. Het kostbare is niet werelds maar persoonlijk, niet eenduidig maar ongrijpbaar, niet inwisselbaar maar uniek. Het dure is economie en daarom relatief, het kostbare kunst en daarom absoluut. Het dure bestaat dankzij gretigheid en begeerte, het kostbare leeft bij gratie van gehechtheid en koestering.

Toen Spinoza door zijn stiefzuster op slinkse wijze van zijn erfenis was beroofd, deed hij haar een proces aan. Hij eiste de hele inboedel van het ouderlijk huis op, tot elke afzonderlijke keukenstoel en kachelpook aan toe. De rechters verbaasden zich over zijn hebzucht, maar stelden hem in het gelijk. Spinoza was tevreden, incasseerde de spullen en gaf ze de volgende dag aan zijn stiefzuster terug.

Zo demonstreerde hij dat het mogelijk is boven de materie te staan en tegelijk een man te zijn met wie niet valt te spotten. De houding van de ware kunstenaar, die slechts waarde hecht aan de dingen waaraan hij de waarde zelf heeft toegekend. Spinoza deed dat met het bed waarin zijn moeder was gestorven, het enige erfstuk dat hij in eigen bezit hield. In dat sterfbed lag voor hem de kostbaarheid.

De kostbaarheid bestaat niet zonder de echo van de dood. Wat slechts duur is minacht de dood, ziet geld als de sleutel tot het eeuwige leven. Het is de beste manier om je niet in de dood te verdiepen, en er dus onherroepelijk door te worden verrast. Het kostbare daarentegen stelt van nature belang in de dood, danst, drinkt en slaapt ermee, en weet juist daardoor zo kalm en superieur te leven.

Precies zoals Spinoza leefde, de filosoof die ook lenzenmaker was. Eindeloos slijpend aan glas overwoog hij hoe hij lichaam en geest, door Descartes zo bruto gescheiden, weer bij elkaar kon krijgen. Het resultaat was een soort wiskundeboek, helder als glas. Zonder die lenzenslijperij zou hij nooit op zijn 44ste aan longschade zijn overleden, maar zou hij dan wel zijn *Ethica* hebben geschreven?

Cornel Bierens